

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. האשה נקנית בשלש דרכים.....1
- ב. נקנית בכסף בשטר ובביאה.....2
- ג. בכסף ... בפרוטה ובשוה פרוטה.....3
- ד. וכמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי.....4
- ה. היבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם.....7
- ו. מעיקרא תני לישנא דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אכ"ע כהקדש.....8
- ז. דאיכא מיתת הבעל דלאו איהו קא מקני מן שמיא הוא דמקני לה.....8
- ח. האשה נקנית דמדעתה אין שלא מדעתה לא.....9
- ט. בז' דרכים בודקין את הזב ... דדרכא דמיכלא יתירא לאתויי לידי זיבה ודרכא דמישתיא יתירא לאתויי לידי זיבה.....10
- י. אתרוג שוה לאילן בג' דרכים ... ולירק בדרך אחד.....11

דף ב.

א. האשה נקנית בשלש דרכים

אין אשה נחשבת לאשת איש¹ אלא ע"י קידושין שנתקדשה כראוי, אבל אם בא עליה בזנות בלא קידושין אינו כלום, ואפילו בא עליה לשם אישות שיקדשה בביאה זו אינו כלום, ואף על גב שביאה אחת מדרכי הקדושין היא, כמו שיבואר זהו אם בועלה בפני עדים ואומר שלשם קידושין הוא בועלה, אבל כשבועלה בינו לבניה אפילו פירש לשם קידושין אינו כלום, שאין דבר שבערוה פחות משנים.

ואפילו אם ייחדה לו להיות פלגשו אינה נקנית לו בביאה בלא עדים, ואדרבה כופין אותו להוציאה מביתו².

¹ שו"ע ונו"כ אבהו"ז כו א

² אבל המיוחד אשה אליו להיות מיוחדת לו ושובלת אליו, יש אומרים שמותר והיא הפלגש האמורה בתורה. ויש אומרים שגם זה אסור, ואדרבה אפילו לוקין עליה מן התורה משום לא תהיה קדשה, שזה הוא לשון קדשה שמייוחדת עצמה לביאה בלא קידושין, ואפילו שיחדה עצמה לאיש אחד וכל שכן המופקרת לכל שהיא נקראת קדשה, והבא עליה לוקה משום לאו זה. גוי שנשא גויה בנימוס הגוים וכן משומד שנשא משומדת בנימוסיהן

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

מבואר בגמ' להלן דף מא. שקידושין הוי מצוה, ולכן אומרים אנו מצוה בו יותר מבשלוחו. ונחלקו הראשונים אם היא מצוה ממש או כעין הכשר מצוה כדי לקיים מצות פרו ורבו.

הרמב"ם כותב³ קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו, ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה, כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר (דברים כב פסוק יג) כי יקח איש אשה וקא אליה. ליקוחין אלו מצות עשה של תורה. גם בסה"מ מונה הרמב"ם (מ"ע ריב) את מצות פרו ורבו, ואח"כ (מ"ע ריג) מונה את מצות קידושין וכן דעת החינוך⁴ והרמב"ם⁵.

הרא"ש⁶ חולק וסובר שאין מצוה בקידושין אלא המצוה היא פרו ורבו.

כתב החינוך⁸ משרשי המצוה שתצוונו התורה לעשות מעשה באשה יורה ענין זיווגם טרם ישכב עמה, ולא יבוא עליה כבוא על הזונה מבלי מעשה אחר קודם ביניהם. וגם נאמר שהוא כדי שתתן אל לבה לעולם שהיא קנויה לאותו האיש ולא תזנה תחתיו ולא תמרוד בו ותתן לו יקר והוד לעולם כעבד לאדוניו, ובכן יהיה שבתם וקימתם בשלום לעולם ויתקיים הישוב ברצון האל שחפץ בו. ומהיות מיסוד המצוה מה שזכרתי, נהגו ישראל לקדש בטבעת⁹ להיות בידה תמיד למזכרת, ואף על פי שבשוה פרוטה לבד אפשר לקדש מן הדין.

ובדפים להלן יבואר שדינים רבים בקידושין לומדים אנו מדיני הגט, מכיון שהוקש במקרא ויצאה והיתה, מקיש הויה ליציאה. ומשום כך יש שכתבו לחוש שלא לקדש בלילה כמו שיש לחוש לא לתת גט בלילה. אך רוב הפוסקים הכריעו שאפשר לקדש בלילה אפילו לכתחילה ואין בזה פקפוק כלל¹⁰.

ב. נקנית בנסף בשטר ובביאה

ונתניירו אחר כך, אין כאן חשש קידושין כלל ומותרת לצאת ממנו בלא גט, אף על פי ששהה עמה כמה שנים אינו אלא כונות בעלמא. בלבוש שם

³ הלכות אישות פרק א הלכה א – ב

⁴ מצוה תקנב

⁵ פסחים ז:

⁶ כתובות ז:

⁷ ומקשה הרא"ש דמאי שנא משחיטה שאין חיוב לשחוט ולאכול, ואפי"ה אם רוצה לאכול בשר איכא מצוה לשחוט ומברכים ברכת המצוות, ה"נ כדי לקיים פרו ורבו צריך לקדש האשה וא"כ הוי בכלל המצוה. ותירץ דהתם א"א לאכול בשר ללא שחיטה אבל הכא יכול לקיים פרו ורבו ע"י פילגש שהיא מותרת בלי קידושין. ועוד דהתם אפקיה קרא בלשון ציווי וזבחת ואכלת אבל כאן כתיב כי יקח [שאינו לשון ציווי]

⁸ שם

⁹ זה על פי הנגלה אך עיין בלבוש אבהע"ז כדי שמה שנוהגין לקדש בטבעת יש בו סוד על פי הקבלה בסוד ס' סתומה דלמרבח המשרה [ישעיה מ, ו]. עיין בתיקוני זוהר ריש תיקון ה'.

¹⁰ עיין פתחי תשובה אבן העזר סימן כו ס"ק ז

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

דבר תורה¹¹ האשה מתקדשת בכסף¹² ובשטר ובביאה, שכולם נלמדים מן המקרא¹³, אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות. כמו שיתבאר להלן דף יב: בעזחי"ת,

ולא עוד אלא אפילו אם עבר וקדש בביאה אמרו אף על גב דהוי קידושיו קידושין, מכין אותו מכת מרדות משום שעשה פריצות גדולה¹⁴.

ג. בכסף ... בפרוטה ובשוה פרוטה

בכסף כיצד¹⁵, נותן לה בפני שנים פרוטה¹⁶ או שוה פרוטה¹⁷, הן כסף הן כל דבר. ואומר הרי את מקודשת לי בזה.

ונוהגין לקדש בטבעת, ויש להם טעם בתיקוני הזוהר¹⁸, וכך מנהגינו, קורא¹⁹ לב' עדים ומראה להם טבעת קידושין, אם הוא שוה פרוטה ואמר להם הרב ראו זה הטבעת שוה פרוטה ואומרים הן.

¹¹ שו"ע ונו"כ אבן העזר כו ד

¹² כתב הרמב"ם רה"א כסף הוא מד"ס וכתב המגיד ובכסף משנה מדאורייתא הוא אלא כל דבר שאינו מפורש בתורה נקרא ד"ס אבל דינו כדין התורה. ב"ש שם ד

¹³ בכסף מנלן, ילפינן [קדושין ב ע"א] גזירה שוה קיחה קיחה, כתיב הכא [דברים כד, א] כי יקח איש אשה וכתוב התם [בראשית כג, יג] נתתי כסף השדה קח ממני, מה קיחה דהתם כסף אף כי יקח דהכא על ידי כסף. בשטר מנלן, אמר קרא [דברים כד, א] ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר, מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר. ביאה בפירוש כתיב בה, דכתיב [שם א] כי יקח איש אשה ובעלה וגו', ופירושו כי יקח איש אשה בכסף כדילפינן קיחה קיחה או שיבעלה וגו' הרי זו היא אשתו ויש לה דין הכתוב בפרשה

¹⁴ ואפילו המקדש בכסף או בשטר ולא שידך תחלה או אפילו שידך וקידש בשוק, אית ליה לרב בגמרא [שם] דהוה נמי פריצותא ומלקין אותו, וכן דעת המחבר אולם אנו לא קי"ל הלכה כרב בזה, כמש"כ ברמ"א ולא ראיתי מימי שהכו מי שקדש בלא שדוכין. אבל המקדש בביאה קי"ל כוותיה שמכין אותו מרדות.

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם כז א

¹⁶ ע' סמ"ע סי' פ"ח ס"ב מפקפק לומר דבזמנינו זה דאין יכולים לקנות בפרוטה כ"א מעט מזער מן הדין היה לנו לומר דאין אשה מתקדשת בפרוטה. באר היטב שם ב וח"מ שם כג

¹⁷ בב"ש שם ב כתבו תו' ריש קידושין דילפינן מעבד עברי דשוה כסף בכסף וכתב בחדושי הרב מוהר"ר יוסף מטרנאי אם התנה ע"מ שאתן כך זה ונתן שוה כסף בעל כרחא לא הוי נתינה הואיל שנתן שוה כסף ובעל כרחא. ועיי"ש שהאריך לפלפל בדבר וע' בס' המקנה בק"א מ"ש בזה וסיים שם לכך נראה דבכל ענין הוי ספק מקודשת ע"ש וע' בספר אבני מלואים סק"ד מ"ש בזה. וע' עוד בספר יד המלך פ"ג מהל' אישות הלכה א' מענין זה.

¹⁸ רמ"א שם

¹⁹ באר היטב שם א מדרשות מהרי"ל

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ויזהירו לעדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע הכלה ויקדש בימין שלו וגם בימין של הכלה ובאצבע הסמוך לגודל שנקראת אצבע ישים הטבעת²⁰. ויזהר שלא תהיה חציצה בין הטבעת לאצבע, ולפיכך אם לובשת כפפות תסיר מיד ימינה²¹.

מדרבנן אין מקדשין לכתחילה במטבע²².

אם קידש במחובר לקרקע הוי קידושין²³.

אם אמר טלי קידושין מע"ג קרקע הרי זה ספק קדושין²⁴. וי"א²⁵ שהרי זה ודאי קידושין.

ד. וכמה היא פרוטה אחד משמנה באיסור האיטלקי

²⁰ באר היטב שם

²¹ פתחי תשובה שם א מס' כרם שלמה בשו"ת שבסוף הספר סי' פ"ו.

²² ב"ש לא ה, וכו' א, מהמרדכי, אולם עיין אבני מילואים שם ב שבש"ס משמע דמקדשין במטבע ע"ש נ"ג, א] בהאי דאמר כנסי סלע זה שאני חייב וכן באשה שחטפה מעות סי' כ"ח סעי' ה' ובש"ס (נב, ב) גבי האי דחטף זוזי מחבריו ואמר [ל]אשה מקדשת לי ולא אשתמיט בש"ס לומר דמדרבנן אין מקדשין במטבע. ומ"ש ב"ש בשם המרדכי המעיין במרדכי אינו נמצא שם אך בהגהה כתוב שם במרדכי פ"ק דקידושין (סי' תפ"ח) ז"ל גרסינן בהזהב דעתא אצורתא וצורתא עבידי דבטלה עיין שם האידך מקדשים במטבע עכ"ל ואינו אלא עיון דהיאך מקדשין במטבע דנימא נמי דעתא אצורתא ועביד דבטלה וכבר כתבו לחלק בין תורת כסף לתורת חליפין.

²³ אף על גב אס קידש בשטר מחובר לא הוי קידושין משום דמקשינן הויה ליציאה מ"ה שטר מחובר פסול כמו גט מחובר אבל כסף לא שייך בגט לכן אם קידש בקרקע מקדשת גם י"ל שאני גט מחובר דפסול משום דמחוסר קציצה אבל קידושין קי"ל אפילו לא בא לידה מקדשת כמו תנן לפלו' ועיין חידושי מהרי"ט. ב"ש שם מהר"ן ריש קידושין ותו' והרשב"א

²⁴ ב"ש שם ג

²⁵ עי' בס' המקנה בק"א שדעתו דהוי ודאי קדושין והביא דבתשו' רש"ך סי' קנ"ב ובת' מהריב"ל כתבו ג"כ דדין זה כמו מחובר לקרקע דחד טעמא הוא ע"ש ועבס' גט מקושר בקו"א אות יו"ד שהאריך הרבה בדין זה ודעתו שם דבקדושי כסף אפילו אמר טלי מעל ג"ק שפיר מיקדשא אך בקידושי שטר יש להסתפק ע"ש

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

שיעור הכסף שוה פרוטה שמקדשין בו²⁶, הוא משקל חצי שעורה כסף²⁷ צרוף²⁸. ששוקל ט"ז גרעיני שעורה שהוא רביע דר"הם²⁹, וגרם א' של כסף צרוף³⁰ הוא ארבעים פרוטות³¹.

²⁶ הוא שיעור פרוטה שהיתה בימי משה כדאמר בסוגי' דף י"ב ולאפוקי אם הפרוטה שבאותו זמן הוא פחות משיעור זה אף שיוצא בהוצאה לא מהני דבקדושין בעינן כסף ופחות מש"פ דהיתה בימי משה לא מקרי כסף כדאי' בתוס' דף ג' בד"ה ואשה בפחות וכו'. המקנה קונ"א

²⁷ שו"ע ונו"כ שם י', שמשקל השקל 320 שעורה. בזמן בית שני הוסיפו עליו ועשו את משקלו 384 שעורה, דהיינו תוספת של 1*5, והוא המטבע הנקרא סלע בתלמוד. "הסלע ארבעה דינרין והדינר שש מעין, ומעה היא הנקראת בימי משה גרה, ומעה היא שני פונדיונין ופונדיון שני איסרין." האיסר – שמונה פרוטות, ומשקל הפרוטה – חצי שעורה כסף.

²⁸ ונראה פשוט דלא משכחת דין זה מ"ש הרמב"ם והשו"ע בשיעור הכסף דאם קידש בפחות מזה לא הוי קידושין אלא כשמקדש בכסף פחות משיעור משקל חצי שעורה דאינה מקודשת דאפי' אם הוא ש"פ כיוצא בזה במקום אחר לא מהני משום דאינו פרוטה דמשה אבל אם היא של נחושת או שאר שוה כסף לעולם הוי ספק קדושין דשמא במדי שוה פרוטה דמשה דהיינו שמא דבר זה שקדש בו היא שוה חצי שעורה של כסף במדי כנלענ"ד. המקנה קונטרס אחרון שם.

²⁹ שו"ע ונו"כ יו"ד רצד ו

³⁰ כיום שנת התשפ"ד גרם כסף נע בין 2.44 ועד 3.26 ש נמצא שוה פרוטה הוא לערך 8 אג'.

³¹ חזון איש יורה דעה הלכות פדיון בכור – סימן קפב אות יט ד"ה ושמעתי מפי נאמן וז"ל "ושמעתי מפי נאמן ששקל את הגר"ם ומשקלו כ' שעורות, ונמצא לפ"ז דיי"ח גר"ם הוא לוט קיסר וצ"ו גרם כסף צרוף הוא שיעור ה' לוט ושליש ועולה אלף תתק"ך שעורות ופודין במטבעות בתורת שוה כסף לפי השער של כסף צרוף ושמעתי דעכשו גרם כסף שיש בו סג ט"ז אחוז למאה ניקח בשני מיל וחצי ונמצא גר"ם כסף צרוף ג' מילים פחות משהו, ונמצא שיעור פה"ב רפ"ח מילים שאפשר לקנות בזה צ"ו גר"ם כסף מזוקק, ושיעור פרוטה אחד מ"ג ושליש במיל שהרי בג' מילים קונים גר"ם כסף צרוף משקל כ' שעורות שהן ארבעים פרוטות, ואמנם השער עתיד להשתנות וצריך לחקור תמיד על השער" ועיין ה' תרו"מ שנדפס ע"פ מרן ז"ל בסוף קונטרס ה' כלאים ערלה, ועיין תחומין יו, תשנ"ז, 414 – 399 כותר: משקל השקל לפדיון הבן מפרופ' אברהם יהודה גרינפילד

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

י"א שבזמן הזה המקדש בשוה פרוטה, הנזכר, אינו אלא קדושי ספק³² שיש לחשוש מצד יוקר המחיה ויוקר המתכות³³ שאין שוה פרוטה הנזכר חשוב לקדש בו³⁴.

³² בגדר קנין כסף נחלקו האחרונים. שיטת הסמ"ע [סימן קצ – א] דמהני בתורת תשלום תמורת המקח, בין ע"י שמשלם כל השווי, בין ע"י שמשלם פרוטה בתור תחילת פרעון והשאר זוקף במלוה. הסמ"ע מבאר דקנין כסף ילפינן משדה עפרון, ושם היה כסף של שווי. הט"ז חולק וכתב דקנין כסף מהני מדין מעשה קנין. הט"ז מביא ראיה מכסף קידושין דפשימא שלא שייך שם שווי המקח, דאין שווי לאשה, וגם אין האשה קנין ממון. האבנ"מ [סימן כט – ב] כתב שגם לגבי אשה שייך לומר בתור שווי, ושייך לומר שפרוטה היא תחילת הפרעון. וכ"כ החזו"א [סימן מד – ט]. הנה"מ [סימן קצ – ב] מקשה על הסמ"ע שמהני נתינת כסף ע"מ להחזיר, ומוזהא ראיה שא"צ לתת בתור פרעון. הדברי יחזקאל [סימן לט – ד] מתרץ, דכיון שמתנה ע"מ להחזיר חשיב מתנה, חשיב שנתן פרעון [עם תנאי], וההחזרה היא בתורת תנאי בלבד. האפיק"י [סימן מז – יא] מביא מהגר"ע שכתב דיש לחלק בין כסף במכירה שהוא כסף שווי החפץ, לבין כסף קידושין, שהוא כסף קנין ולא שווי. וכן כתב האבן האזל [מכירה א – ד] ומוכיח כן מלשון הרמב"ם. ואף דילפינן קדושי כסף משדה עפרון, ילפינן רק שנעשה ע"י כסף ולא ילפינן גדר הקנין [עיי' מש"כ התוס' ד"ה וכתוב] שאין לחוש לזה שהלימוד אינו לגמרי והאחרונים דנים לגבי כסף שכתוב בתורה, האם הכוונה למתכת כסף, או למטבע העשויה מכסף או כל מטבע נקרא כסף או כל ממון נקרא כסף. האבנ"מ [סימן כז – א] מביא בזה מחלוקת. הרי"ף והרמב"ם [בפיה"מ] כתבו, דאיכא קבלה מהגאונים דשיעור כסף לקידושין [דהיינו שוה פרוטה] הוא משקל חצי שעורה כסף צרור, וכן פוסק השו"ע [סימן כז – י]. ומבאר האבנ"מ שלפי שיטתם כוונת התורה למתכת כסף [ולא לממון היוצא בהוצאה], ולעולם זה השיעור בין אם הכסף הוקר ושוה טובא ביחס לדברים אחרים, בין אם הוא וביחס לדברים אחרים שוה רק משהו. ולפי שיטתם, שווי פרוטה דמתנ' היינו חתיכה קטנה של מתכת כסף, ופרוטה של נחושת דמהני, אינה אלא מדין שוה כסף. האבנ"מ לומר בשיטת הריטב"א [להלן יא א] שלפי ב"ה כסף דקרא אינו מתכת כסף אלא שם ממון השוה פרוטה, ולכן אם המתכת כסף הוקר מהני פחות משיעור חצי שעורה כסף. ולפ"ז פרוטה של נחושת אינה כסף אלא היא נחשבת לשוה פרוטה, ובימי התורה לא היתה פרוטה, ומי שקידש בדבר ששוה עכשיו פרוטה [דהיינו בשווי שמינית האיסר] היתה מקודשת מדין שוה כסף. והא דאמרו ב"ה בפרוטה ובשוה פרוטה, אף על גב דגם הפרוטה היא בכלל שוה פרוטה, זה אנכי דברי ב"ש שאמרו בדינר ובשוה דינר, דלפי ב"ש כסף דקרא היינו מטבע דינר שעשוי מכסף, ולכן שייך לומר בדינר [דהיינו כסף] ושוה דינר. האבנ"ז [אה"ע סימן שפד] כתב שאין הכרח לומר שלפי הרמב"ם כוונת התורה למתכת כסף, אלא כוונת התורה למטבע [בין מנחושת בין מכסף] ששווי כשיעור חצי שעורה כסף. החזו"א [סימן קמח לדף יא ב] מקשה על מש"כ האבנ"מ שלפי הריטב"א אם פחות מחצי שעורה כסף יהיה שוה פרוטה, תהיה מקודשת, דקשה מה הוא שיעור פרוטה הקובע מה שוה יותר. וכע"ז מקשה בש"י ר' שמואל [אות יא] דלפי הריטב"א אין ערך לשיעור הפרוטה, ותשאר הפרוטה כדבר שאין לו קצבה. ולכן כתב החזו"א שגם לפי הריטב"א השיעור הוא חצי שעורה כסף, אלא שהריטב"א סובר דכסף היינו מטבע של כסף, ומש"כ הריטב"א דכסף היינו ממון כוונתו למטבע מכסף בערך מסוים בשיעור חצי שעורה כסף, ואם המטבע שוה יותר או חלק ממנה הוא שיעור כסף.

³³ באבני מילואים שם כא הביא הסמ"ע סי' פ"ח סק"ב שכתב דצ"ע למעשה בזמן שלנו שהפירות ביוקר אם חשוב שוה פרוטה לקדש בו אשה ע"ש. וכתב לפי מ"ש בסק"א דעיקר כסף דקרא היינו כסף מתכת במשקלו ושיעורו חכמים דמשקל חצי שעורה חשוב כסף ושוה כסף סובב חולץ על המשקל חצי שעורה שיהי' שוה לקנות בו חצי שעורה כסף ע"ש א"כ תו לא אזלינן בתר יוקר וזול התבואה אלא שיוכל לקנות בו חצי שעורה כסף. וסיים שם ואולי הי' הלכה למשה מסיני כמו כל השיעורין כזית וככותבת דהוא הלכה למשה מסיני ³⁴ ח"מ שם כד, ובהמקנה קונטרס אחרון שם מיהא לא נתבאר אם הפרוטה שבאותו הזמן דהיינו מטבע הפחותה שבמטבעות היוצאים באותו זמן היא גדולה מפרוטה של משה לפי שיעור הכסף, וכן הוא בזמנינו אם אשה מתקדשת בש"פ שהי' בימי משה. וכבר נסתפק בזה הסמ"ע בריש סי' פ"ח.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ה. היבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמיתת היבם

כבר התבאר במסכת יבמות דף נג. שאין קנין היבמה כשאר קניני קידושין בסתם אשה, שמן התורה אינו צריך לקדש את יבמתו שאין קידושין תופסים באשת אחיו³⁵, אלא שזו אשתו היא שהקונה לו מן השמים³⁶ וקונה אותה בביאה שמצות היבום בביאה³⁷ היא הגורמת שתהא קנויה לו, ולפיכך הבא³⁸ על יבמתו אפילו באונס קנאה שכל שנתקיימה המצוה נעשית כאשתו.

ואף הבא על יבמתו שלא כדרכה קנאה³⁹ על אף שביאה שלא כדרכה אינה ראויה להקמת זרע⁴⁰ שנאמר (דברים כה פסוק ה) יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ וְלָקְחָהּ לוֹ וְגו', "יבא עליה" כדרכה, "ולקחה" לרבות שלא כדרכה.

אף הבא על יבמתו בעל כרחיה⁴¹, קנאה ויורשה ומיטמא לה, והרי היא כאשתו לכל דבר. וכן אם בא עליה בין בשוגג ובין במזיד⁴², בין באונס ובין ברצון, ואפילו הוא שוגג והיא מזידה, הוא מזיד והיא שוגגת, הוא אנוס והיא אינה אנוסה, היא אנוסה והוא אינו אנוס, קנה, שאשה הקנו לו מן השמים ולכן באיזה צד שיהיה, קנה קנין גמור⁴³.

³⁵ עי' בדברי השואל בשו"ת מהרי"ק שרש קלם (קלח) ד"ה ועוד שאתה וכו', ומש"כ מהרי"ק שם וזרע אברהם סי' כד אות ב, בד' השואל הנ"ל.

³⁶ עיין בפיהמ"ש כאן

³⁷ או"ש יבום פ"א ה"א

³⁸ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קסו ז

³⁹ טור אהע"ז קסו. ובשו"ע השמיט. אע"ג להקים שם אחיו כתיב כתבו תוספות הקרא אתי למעט כשאין ראויים היבם והיבמה להקים פרט איילוניות והסרים אבל כשראוים להקים אף בביאה זו א"א להקים קונה. ב"ש שם ורמב"ן ורשב"א יבמות נד א, בשם תוס', ריטב"א שם; מאירי שם בשם י"מ. וצ"ל שהעראה אינה חשובה כ"כ "אינה ראויה להקמת שם" כמו שלא כדרכה, ולכן העראה נלמדת מגז"ש

⁴¹ שו"ע ונו"כ שם ז

⁴² אף לשיטת הפוסקים דסבירא להו מ"ח קודם כאבא שאול דאמר הכונס לשם זנות לשם נוי כאלו נוגע בערוה מ"מ בדיעבד קונה כ"כ הנ"י, ולמעט אזיל דכתב ר"פ הע"י אבא שאול מדרבנן קאמר דאסור לייבם לשם נוי מ"ה ס"ל בדיעבד קונה כיון מדאורייתא ליכא איסור, מיהו י"ל אף אם היה מדאורייתא אסור לייבם לשם נוי או ד"א מ"מ קנה אותה. ב"ש שם ה ועיין בית מאיר שם חלק עליו וז"ל "ולע"ד דברי הנ"י ברורים דאלו ד"ת כל לשם ד"א פוגע בערוה דאשת אח ע"כ דלא הותר לו האיסור דאשת אח אלא דרך מצוה א"כ בנושא לשם ד"א איך אפשר שיקנה הא אין קדו' תופסין בה". וכן השיג עליו בשי' למורה שם

⁴³ פיהמ"ש שם

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

שוגג שאמרו היינו שסבור שהיא אשתו או אשה אחרת, ומזיד היינו שבא עליה לשם זנות, וידע שהיא יבמתו⁴⁴, ולא היתה לו כוונת קנין, או שנתכוין לאשת אחיו בחייו, ונמצא שכבר מת⁴⁵,

ואונס היינו שנתכוין לבא על אשתו ונתקשה לה ותקפתו יבמתו ובא עליה. וכן אם היו שניהם שוגגים, שניהם מזידים, שניהם אנוסים, כגון שנתכוין לבא על אשתו ונתקשה לה, ותקפוהו נכרים ודבקום זה בזה, ששניהם לא נתכוונו לשם מצוה.

אף אם נתכוין בפירוש שלא לקנותה, קנאה⁴⁶.

הדביקוהו ביבמתו באבר מת בלא קישוי, לא קנאה⁴⁷.

דף ב:

ו. מעיקרא תני לישנא דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן ומאי לישנא דרבנן דאסר לה אנ"ע כהקדש

מנהגנו שהמקדש אשה אומר לה הרי את מקודשת⁴⁸ לי בטבעת זו כדת משה וישראל⁴⁹.

ופירושו הרי את מקודשת לשון הקדש על כל האדם בשבילי וכאלו אמר הרי את מקודשת ואסור על כל העולם לי בשבילי.

ז. דאיכא מיתת הבעל דלאו איהו קא מקני מן שמיא הוא דמקני לה

⁴⁴ תוי"ט יבמות רפ"ו; מרה"פ לירושלמי שם

⁴⁵ מאירי בסוגייתנו

⁴⁶ שו"ת רע"א סי' רכב אות יד ואילך, בד' הר"ן והריטב"א קידושין י א והנ"י יבמות נה ב ועיי"ש אות ה, בד' הר"ן קידושין שם, שאף על פי שקונה יבמתו אפילו שלא מדעתו, אינו קונה אותה בעל כרחו, וכ' שהנ"י הנ"ל חולק.

⁴⁷ שו"ע ונו"ג אהע"ז קסו ה, ועי' ערוה"ש שם סכ"א, שלא דוקא הדביקוהו

⁴⁸ לשון חכמים. אף דלשון תורה לשון קנין. י"ל דתיקנו שיהיה מבורר שאסורה לכל העולם. דיש למעות בלשון קנין. בפרט די"ל דמן התורה דלא היה שום קנין בה רק אישות היה [די] בלשון קנין. משא"כ כשתיקנו מעשה ידיה לו וכן אותן מלאכות שמחויבות [יש למעות] בלשון קנין שהוא למעשה ידיה וכן"ל ותיקנו לשון מקודשת. וכן בקמנה. ה"י הרי"מ שם ז

⁴⁹ אבל בדיעבד לא מעלה ולא מוריד ודוק, באומר הרי את מקודשת לי אבל אם אמר תהא לי מקודשת צ"ל בזה. והרשד"ם הא"ה סי' כ"ד כתב אפילו לא אמר לה כלום אלא שאמר לעדים הווי עלי עדים שאני נותן זה לפלונית לקדושין לי הוי קידושין. באר היטב שם ג

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כבר התבאר במסכת יבמות דף ח: מששהותרה היבמה ליבם פקע מהיבמה איסור אשת אח, ולפיכך משייבם⁵⁰ היבם את היבמה⁵¹, כבר התבאר⁵² לאחר שייבם היבם את היבמה הרי היא כאשתו לכל דבר, שיכול להוציאה בגט אם אינו רוצה לקיימה ואינה צריכה ממנו חליצה, וכתובתה היא על נכסי בעלה הראשון והוא אינו צריך לכתוב לה עוד כתובה אחרת אפילו למ"ד כתובת אשה דאורייתא, מאי טעמא אשה הקנו לו מן השמים בלא שיעבור נכסיו לכתובתה ויכול הוא למוכרם בכל עת שירצה, והיא אינה מורפת מהם כתובתה לכשימות.

ח. האשה נקנית דמדעתה אין שלא מדעתה לא

אמרו חכמים⁵³ שאין האשה מתקדשת אלא לרצונה⁵⁴. והמקדש אשה בעל כרחא אף על גב שאנס אותה⁵⁵ עד שאמרה רוצה אני אינה מקודשת, שאפקעינהו רבנן קידושיה מיניה שלא יהיו קידושין, ומכיון שהוא עשה שלא כהוגן שהכריחה, נעשה אנו עמו ג"כ שלא כהוגן כלומר שלא כדין, שאף על גב דמן התורה הוי קידושין, רבנן עקרינהו והפקירו אותם ועשו המעות מתנה⁵⁶. ויש אומרים שאפילו מן התורה אינה מקודשת, דכתיב (דברים כד פסוק ב) וְהִלָּכָה וְהִיְתָה וגו' משמע מדעתה אבל בעל כרחא אין בה הויה.

⁵⁰ שו"ע ונו"כ קסח א

⁵¹ עיין בבית מאיר וז"ל "דבגמרא ס"ד השתא אסורה עליו מחמת איסור אשת אח קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא ולקחה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר, וק' מזה על שיטת הרשב"א שהבאתי דמיד שהותרה לו בנפילה פקע האיסור אשת אח, אף כי הופקע הויקה ממנו ע"י נשואיו לאחותה, והכא משמע דוקא כיון שלקחה ה"ה כאשתו והופקע האיסור, וע"כ לידחוק דלאו דוקא כיון שלקחה אלא כיון שהותרה לו ליקח נמי, ובאמת מהכא ילפינן ועכ"ז צ"ע". אולם עיין בלבוש שכתב "ולא אמרינן כיון שכבר קיים מצות יבום חזר איסור אשת אח למקומו, משום דאשה קרייה רחמנא דכתיב (דברים כה, ה) ולקחה לו לאשה, והאי אשה מיותר הוא, דולקחה לו וייבמה היה לו לומר ותו לא, אלא לומר שהיא כאשתו ממש לכל דבר". וא"כ באמת פקע רק הו"א שיחזור

⁵² שו"ע ונו"כ אבהע"ז קסח א

⁵³ שו"ע ונו"כ שם מב א

⁵⁴ אף על גב דכתיב (דברים כד, ה) כי יקח איש אשה דמשמע יקח אותה אפילו בעל כרחא שיכול לכופ אותה עד שתקבל הקידושין ותאמר רוצה אני, אי נמי אשה המתקדשת הויה כמו מוכרת עצמה לזה, וגבי מכר אמרינן (ב"ב מח ע"ב) תליוה וזבין זביניה זבינא דאנב אונסיה גמר ומקני, אפ"ה בקידושין אינו כן. לבוש וט"ז שם א, וב"ש א

⁵⁵ עיין בהמקנה קונט"א שאפילו באונס ממון ועיי"ש שחילק באיזה סוג אונס ממון.

⁵⁶ והטעם משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש כדת משה וישראל ורבנן אמרי לא ליהוו קידושין, נמצא שלא קדשה זו שהרי בדעת חכמים תלה והם אינם חפצים בקידושין הללו.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ט. בז' דרכים בודקין את הזב... דדרנא דמיכלא יתירא לאתויי לדידי זיבה ודרנא דמישתיא יתירא לאתויי לדידי זיבה

כבר התבאר במסכת נזיר דף סה: שהזב⁵⁷ האמור בתורה הוא אדם שמחמת חולי יוצא בעין ריר מאיבר הזכרות שלו.

ומה בין זוב לשכבת זרע זוב בא מאבר מת, בלי קישוי האבר, ושכבת זרע באה מאבר חי, זוב דומה ללובן של ביצה המוזרת, שאין אפרוח מתרקם בה בדגירה, ושכבת זרע דומה ללובן של ביצה שאינה מוזרת.

הרואה ראייה אחת של זוב, דינו כרואה קרי, שטמא עד הערב. ראה שתי ראיות של זוב ביום אחד או בשני ימים רצופים, הריהו נעשה זב, שטומאתו חמורה, ומונה שבעה ימים נקיים מזוב, וטובל ביום השביעי במים חיים, ואוכל בקדשים לערב. ראה שלש ראיות של זוב ביום אחד או בשניים או בשלשה ימים רצופים, הרי הוא זב גמור, ולאחר שמנה שבעה ימים לטהרתו, וטבל והעריב שמשו, הרי הוא מביא קרבנותיו ביום השמיני

הרואה ראיות⁵⁸ הזוב הגורמות לו להיות זב מחמת חולי או אונס וכיוצא בהן, אינו זב שנאמר (ויקרא טו פסוק ב) כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׁרוֹ מחמת בשרו הוא שיהיה טמא לא מחמת דבר אחר.

מכאן אמרו בשבעה דרכים בודקין את הזב: במאכל, ובמשתה, במשא, ובקפיצה, בחולי, ובמראה, ובהרהור.

כיצד, אכל אכילה גסה או שתה הרבה, או שאכל או שתה אוכלין או משקין המביאין לידי שכבת זרע, או שנשא משוי כבד, או שקפץ ממקום למקום ובכלל דבר זה אם הוכה על גבו, או שהיה חולה, או שראה אשה והתאווה שכיבתה, או שהרהר בעסקי בעילה אף על פי שלא הרהר בבעילת אשה שהוא מכירה, אם קדם אחד מכל אלו וראה ראייה של זוב תולין בו ואינו מטמא.

במה דברים אמורים⁵⁹ שבודקין את הזב בדרכים אלו, בראייה שנייה של זוב שבה יעשה זוב, אבל ראייה ראשונה אפילו ראה אותה באונס, וראייה שנייה מחמת בשרו,

⁵⁷ רמב"ם הלכות מחוסרי כפרה פרק ב הלכה א – ה

⁵⁸ רמב"ם הלכות מחוסרי כפרה פרק ב הלכה ב

⁵⁹ רמב"ם שם הלכה ה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

הרי זה טמא טומאת זיבות, ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה כדי למנות בה שלש ראיות לחייבו קרבן, ראייה שלישית אין בודקין אותו בה, אלא אפילו ראה אותה מחמת אונס הואיל ונזקק לטומאה שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו היה לפיכך יתחייב בקרבן.

י. אתרוג שזה לאילן בג' דרכים... ולירק בדרך אחד

כבר התבאר במסכת סוכה דף לט: שהאתרוג: כיון שראוי הוא לאכילה יש בו קדושת שביעית. אלא שנחלקו הראשונים אם הולכים בו אחר חנטה (משעה שמגיע פרי האתרוג לגודל 'פול') כשאר אילנות, או אחר לקיטה⁶⁰ (כדין ירק, הואיל וגדל על כל מים), ולמעשה נוהגים להחמיר בשני השיטות⁶¹.

ולכן בין בחנט בששית ולקיטתו בשביעית או שחנט בשביעית ולקיטתו בשמינית יש בו דין קדושת שביעית, וכל שכן כשהחנטה והלקיטה היו שניהם בשנת השמיטה. וצריך לנהוג בהם כמבואר לעיל.

ומכיון שאסור להוציא פירות שביעית מארץ ישראל לחו"ל⁶², אין להתיר להוציא בכמות מסחרית אלא בשעת הדחק ובמקום הפסד גדול, וכדי שלא יופסדו פירות שביעית באר"י מחוסר דרישה⁶³, ולהוציא לחו"ל באופן פרטי אתרוג אחד או שניים לכו"ע יש להקל⁶⁴, אם יוחזרו אח"כ לאר"י ויאכלו ויתבערו באר"י. ובכל אופן, גם אם

⁶⁰ עיין רמב"ם פ"ד מהל' שמיטה ויובל ה"ב ופ"א מהל' מעשר שני ה"ה ובראב"ד שם ובנו"כ, ודעת רש"י ותוס' ר"ה ט"ו ע"א וביאור הגר"א יו"ד סי' של"א ס"ק קצ"א כהראב"ד דאזלינן בתר חנטה בלבד, וע"ע סוכה פ"ט ע"א ותוס' קידושין ג' ע"א ד"ה מה, וע"ע פאת השלחן דיני מעשר סי' י"ג ודיני שמיטה סי' כ"ב ובפי' בית ישראל שם סק"מ, שו"ת הר צבי ח"ב סי' קי"א, שו"ת אז נדברו ח"ד סי' נ"ז – ס'.

⁶¹ חזו"א שביעית סי' ז' סוסק"י, שו"ת שבה"ל ח"א סי' קע"ה, שו"ת אז נדברו שם, ובחזו"א שם בדינים העולים סי' ט' סקי"ז שלפיכך יש ללקוט אתרוג של מצוה של ששית קודם ר"ה דשביעית ולא ליכנס בפלוגתא דרבוותא.

⁶² כמבואר במס' שביעית פ"ו מ"ה וברמב"ם פ"ה מהל' שמו"י ה"ג

⁶³ בחזו"א שביעית סי' י' סק"ו וסי' י"ג סק"ד כותב לאסור להוציא אתרוגים לסחורה בכל אופן שהוא, ועיין בשו"ת משנת יוסף ח"ב סימנים כ"ד – כ"ט כל השיטות בזה, ובשם שו"ת אבני קודש סוס"י ב' מביא מהגרש"ז בהר"ן זצ"ל שאמר שסיבת ההיתר דשאני זמננו מזמן חז"ל שעתה רוב רובם של האתרוגים הם למצוה ולא לאכילה, ומש"ה אזל מיניה איסור הוצאה לחו"ל, ועיי"ש במשנ"י מה שהשיג על דבריו.

⁶⁴ בתשובות והנהגות ח"ב סי' תק"ס מביא מכתב מכת"ק של הגר"י מבריסק זצ"ל שביקש לשלוח לו אתרוג לחו"ל וביקש שיקנו לו האתרוג כבר באר"י שיהיה שלו, ובתשובה"נ מסיק דבודאי אם חוזר אח"כ לאר"י שפיר דמי, וכן מסיק להקל לשלוח אתרוג אחד או שניים לחו"ל בשו"ת משנת יוסף שם ומה טוב אם יחזיר האתרוג אחרי החג לאר"י

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

הוציאו את האתרוגים לחו"ל באיסור, אין הם נאסרים ויוצאים בהם ידי חובת המצוה⁶⁵.

אתרוג המשומר כלומר מפרדס שמור בגדר ופתח נעול, מי שיכול להחמיר שלא לקחתו תבא עליו ברכה⁶⁶, והנעבד יש ליזהר שלא לקחתו לצאת בו ידי חובה שיש לחשוש לשעת הראב"ד ודעימיה שאסור הפרי באכילה וממילא פסול הוא למצוה.

ויש ליזהר לאחר סוכות לשמור על קדושת האתרוג ולא להפסידו בידים או לשנות מדרך אכילתו, ואסור לנעוץ בו צפורן הרחה לצורך ברכת הבשמים במוצאי שבת כדרך שנוהגים רבים באתרוגים של שאר השנים.

לולב בזמנינו לרוב השיטות אין בו כלל שקדושת שביעית.

הדס יש שהחמירו לחשוש בהם לקדושת שביעית ולא לקנות משמור ונעבד אך המנהג להקל.

ערבה אין בה קדושת שביעית לכולי עלמא, אולם יש מקום להחמיר בנעבד כיון שבקל אפשר למצוא אחרים.

⁶⁵ חזו"א שביעית שם, שו"ת אנ"מ או"ח ח"א סי' קפ"ו

⁶⁶ דרך אמונה שמיטה ד קפד ובחזו"א שביעית סי' י' סוסק"ו כותב להתיר שמור ונעבד שאין הפירות נאסרים באכילה, אך מדבריו בסי' כ"ו סק"ד בסדר השביעית אות א' שאוסר הפירות שהבעלים לא הפקירום, ובאמת פלוגתא היא בראשונים עיין פאת השלחן סי' כ"ב ובבית ישראל שם סק"א, ולכן יש לחשוש לשיטות האוסרים ולא לקחת אתרוג שמור או נעבד, וכן מסיק בשו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' קכ"ט ושו"ת חשב האפור ח"א סי' כ"ב שכן המנהג בירושלים ת"ו עפ"י הגר"ש סלנט והגר"מ אריק זצ"ל שלא לצאת ידי חובה באתרוגים המשומרים או שנעבדה בהם עבירת שביעית משום שלא הוי 'לכס' וגם שלא להחזיק ידי עוברי עבירה. ועיין שו"ת אנ"מ או"ח ח"א סי' קפ"ו שהתיר אתרוגי היתר מכירה.